

Маріанна СУХОЛОВА

Заслужена артистка України,
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри Музичного мистецтва
Мукачівський державний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8720-3182>

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті здійснено теоретичний аналіз та порівняння підходів до визначення феноменів «презентація», «самопрезентація». На основі вивчення сучасних теорій розглянуто особливості явища самопрезентації майбутніх фахівців музичного мистецтва. Термін «самопрезентація» використано як синонім управління враженнями для позначення численних стратегій і технік, які використовує особистість під час створення та контролю свого внутрішнього іміджу і вражень про себе, які вона демонструє оточенню.

Аналіз наукових доробок дозволяє стверджувати, що науковці, розкриваючи сутність визначених категорій, окреслюють їх як нову філософську парадигму. На основі теоретичного узагальнення подається власна інтерпретація феномену «самопрезентація» – це ефектне представлення особистісно-професійних якостей, досвіду, досягнень, спрямоване на формування позитивного враження, інтересів, особистісних ідеалів, цінностей, переконань й інших компонентів професійної діяльності фахівця музичного мистецтва.

Ключові слова: музичне мистецтво, фахівець музичного мистецтва, професійна діяльність, мистецтво самопрезентації.

Marianna SUKHOLOVA

SELF-PRESENTATION AS AN INTEGRAL ELEMENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF A SPECIALIST IN MUSICAL ART

The article provides a theoretical analysis and comparison of approaches to defining the phenomena of “presentation” and “self-presentation”. On the basis of the study of modern theories, the peculiarities of the phenomenon of self-presentation of future specialists in musical art are considered. The term “self-presentation” has been used as a synonym for impression management to define the numerous strategies and techniques that an individual uses while creating and controlling his internal image and the impressions he presents to others.

The analysis of scientific work allows us to claim that scientists revealing the essence of certain categories outline them as a new philosophical paradigm. Based on theoretical generalization, our own interpretation of the phenomenon of “self-presentation” is presented – it is an effective presentation of personal and professional qualities, experience, achievements aimed at forming a positive impression, interests, personal ideals, values, beliefs and other components of the professional activity of a music specialist.

Key words: musical art, musical art specialist, professional activity, art of self-presentation.

Аналіз інформаційних джерел у галузі освіти виявив, що в теорії та практиці системи фахової підготовки студентів-вокалістів накопичено значний потенціал, який може стати основою для вдосконалення новітніх досягнень вокальної педагогіки й естрадного мистецтва.

Необхідність дослідження феномену самопрезентації як елементу професійної підготовки фахівця музичного мистецтва зумовлений як соціально-педагогічними умовами, так і уточненням сутності категоріального апарату проблеми дослідження в сучасному освітньому просторі.

На сучасному етапі у лінгвістиці вироблений термін-еталон поняття «презентація» на відміну від терміну «самопрезентація». Означені поняття поєднуються спільним лексичним компонентом «презентація», який у структурі словосполучень відіграє роль головного слова й набуває ознак концепту. Погляди науковців на аналізовані терміни є багатоаспектними, їх зміст пояснюється з позицій професійної діяльності.

Звернемось до інтерпретацій ключових понять.

У словнику іншомовних слів О. Мельничука подано таке визначення «презентація» (від лат. *praesento* – передаю, вручаю) – це подання переказного векселя для його акценту особі, яка зобов'язана сплатити по ньому тарсатові» [11, с. 542].

У словнику Л. Туровської зазначено, що «презентація – це публічне представлення чого-небудь нового для ознайомлення, реклами чи для підвищення популярності» [8, с. 198].

У Великому тлумачному словникові сучасної української мови В. Бусел зазначає, що «презентація – це публічне представлення чого-небудь нового, що недавно з'явилося, було створено» [1, с. 920].

В контексті нашого дослідження прийнятним є визначення, що «презентація – спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій» [14, с. 190].

Самопрезентація є важливим чинником професійної підготовки фахівця музично-

го мистецтва. Вираження себе, «самоподання», «самопоказ», «саморекомендація», «самореклама – рекламування самого себе, своїх заслуг і чеснот» [1, с. 1101] є синонімами слова «самопрезентація» і несуть додаткове семантичне навантаження.

Найбільше досліджень означеного феномену з'явилося на початку ХХІ століття. Зокрема, до його аналізу зверталися закордонні дослідники іміджу (Е. Гоффман, С. Джерард, Д. Майерс, І. Джонс, Т. Пітгман, Р. Чалдіні).

Перше систематичне і визнане в науці дослідження феномену «самопрезентація» представлено у праці Ервіна Гоффмана «Presentation of Self in Everyday Life» («Представлення себе у повсякденному житті») [5].

Нині педагогічна спільнота активно досліджує особливості самопрезентації естрадного співака (Н. Дрожжина, М. Мозговий, С. Манько), естрадне музичне мистецтво як мистецтво євроінтеграційної комунікації (І. Бобул, О. Бойко, О. Зосім, О. Мозгова, І. Палкіна, М. Поплавський, Т. Рябуха, О. Шевченко, І. Шнур); технічне забезпечення процесу підготовки та публічного виступу естрадного вокаліста (В. Мельниченко).

Проблематика музичного виконавства цікавила багатьох науковців – дослідників фахового мистецького навчання, серед яких: А. Болгарський, О. Бурська, І. Грінчук, Н. Гуральник, Н. Жайворонко, О. Заїка, А. Козир, М. Каган, О. Рудницька та ін. Кожен з учених окреслив власний погляд на музичне виконавство, але обов'язково виявляючи інтерпретаційний, жанрово-стильовий та технологічний аспекти.

Аналіз наукових розвідок (Е. Goffman, J. Tedeschi, M. Leary & R. Kowalski, R. Baumeister, E. Jones, B. Schlenker, M. Weigold, K. Gentry) дав змогу визначити низку ключових мотивів, що лежать в основі процесу самопрезентації: підтримка почуття власної унікальності; демонстрація своєї приналежності до певного середовища; утвердження бажаної Я-концепції та закріплення самооцінки; отримання соціального, матеріального зиску; підвищення

привабливості, отримання схвали та поваги; збереження та збільшення влади, впливу [5].

Зі свого боку українська дослідниця О. Капустюк розглядає самопрезентацію як:

1) систему утворюваних у попередньому досвіді людини диспозиційних та варіативних психологічних утворень, що виконують функцію засобу маніфестації себе Іншому як носія позитивного Я;

2) психічне утворення, яке містить внутрішньоособистісний складник, що описується у термінах його атрибутивних характеристик (саморефлексія, самототожність, інтернальність);

3) спосіб соціально-психологічної адаптації особистості до нетипових ситуацій її життєдіяльності, при цьому акт вибору особистістю стратегій і способів процесу самопрезентації є показниками міри адаптованості особистості до соціальних умов свого буття; різні особистості за одних і тих самих обставин можуть обирати різні стратегії самопрезентації [7].

Проводячи аналіз музичної самопрезентації з позицій жанрово-стильового підходу Н. Жайворонок, здійснює наукове абстрагування цього феномену. Науковець наполягає на тому, що музичне виконавство є цілком самостійним різновидом музичної діяльності, яке базується на установленій протягом віків видово-жанровій системі прилюдного музикування [4].

У дисертаційному дослідженні Сюзі Вейвей «Методичні засади формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання» узагальнено трактування терміну «самопрезентація» – це один з різновидів музичної діяльності, що являє собою творчий процес оприлюднення результатів попередньої навчально-репетиційної роботи, який ставить на меті особистісне тлумачення і донесення до слухача виконавцем ідейно-образного змісту музичного твору у контексті виявлення його жанрово-стильових особливостей на основі залучення і розкриття художньо-зображального потенціалу засобів музичної виразності [12].

Цікавими є дослідження Н. Гурнеєвої та О. Видри, які на основі наукових досліджень низки вчених зауважують, що самопрезентація – це вміння подати себе, привертаючи до себе увагу, актуалізуючи інтерес людей до якихось своїх якостей [2].

На думку науковців, у самопрезентації не достатньо спиратися на власні обдарування і знання; потрібна спеціальна підготовка, а саме уміння орієнтуватися в основних компонентах цього процесу.

Нам імпонує базова модель технології побудови іміджу, яка складається з таких позицій самопрезентації: «Я-концепція» (морально-психологічна підготовка); кінесика (тілесне інформування); дизайн одягу (підбір і носіння одягу, використання аксесуарів); володіння словом (риторична оснащеність); флюїдне випромінювання (створення особистісного «біоенергетичного поля»); комунікативна механіка (майстерність спілкування) [2].

Р. Хмелюк розглядає питання самопрезентації як феномен особистісної поведінки, що виникає в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин. Формування позитивної самопрезентації фахівця музичного мистецтва, на думку автора, пов'язано з дотриманням деяких принципів особистісно-орієнтовної технології безперервної післядипломної освіти [13, с. 49–55].

Н. Дрожжина у підручнику «Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика: навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури й мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради розкриває «сутність унікального творчого «Я» естрадного співака», пропонує 4 рівні аналізу творчої особистості вокаліста [6, с. 90]: психологія особистості; система художніх принципів та способів виконання; аналіз семантики образу виконавця; вокально-професійна техніка естрадного співака.

Нам імпонує дослідження Т. Самаї, де зазначено, що мистецтво самопрезентації вокаліста ґрунтується на таких засадах:

1. Відкритість, що полягає в контакті з аудиторією, де глядач є учасником, а не лише спостерігачем.

2. Простота використання виразних засобів, доступних пересічному глядачеві.

3. Синтетичний характер естрадного мистецтва, що включає поєднання елементів різних видів мистецтв.

4. Лаконічність полягає у втіленні художнього образу в лаконічній формі протягом короткого часового проміжку.

5. Імпровізація – здатність реагувати на непередбачувані події;

6. «Мобільність – здатність артиста реалізовувати професійну діяльність за будь-яких умов і швидко реагувати на актуальні суспільні явища та процеси» [10, с. 3].

7. «Індивідуальність артиста або «сценічний імідж» є головною візитівкою естрадного виконавця» [10, с. 3].

На думку Т. Самаї, самопрезентація є значущим для кожного фахівця музичного мистецтва. Вона створюється за допомогою різноманітних засобів: від вибору костюма, макіяжу та зачіски до танцювальної постановки, елементів шоу-програми, візуальних та звукових ефектів, піротехніки, стенограми тощо, але й цілою низкою інших [10, с. 3].

Образ артиста має відображати зміст, характер і жанр пісні. Також дослідниця виділяє постійні та змінні ознаки пісенної естради. До постійних ознак належать:

1. Концерти виконавця для великої аудиторії, яким передують реклама та розповсюдження альбомів, відеокліпів, нот.

2. Залучення у виконання пісні таких мистецтв як хореографія і візуалізація, танець, комп'ютерна графіка, світлові ефекти.

3. Аранжування пісні, яке постійно змінюється згідно з сучасними вимогами (мелодія, ритм).

4. Співвідношення мелодії й поетичного тексту, де часто з'являються різні зв'язки від «прямолінійних збігів до контрапунктичних неузгодженостей» [10, с. 17–18].

Аналогічні погляди простежуємо у дослідженнях С. Гриміної, яка вважає, що

процес самопрезентації будується на загальних принципах, які сформовані у театральному мистецтві. А саме: обмеженість в часі виступу естрадного вокаліста (режисерський задум необхідно реалізувати за короткий часовий відрізок); мобільність номера, у зв'язку з постійною зміною сценічних обставин, і необхідність включення елементів імпровізації відповідно до умов запропонованих вокалісту; – лаконізм як принцип режисури естрадного вокального номера і концентрація уваги публіки на деталях, що дозволяють створити нестандартний номер; поєднання виразних вокальних засобів, акторської майстерності та естрадної режисури [3].

На відміну від Т. Самаї, Е. Джонс й Т. Пітман розглядають стратегічні техніки самопрезентації, якими люди користуються у повсякденні.

1. Намагання сподобатися (ingraditation). Така стратегія зобов'язує аудиторію бути люб'язними, привітливими до суб'єкта, а цим і досягається влада чарівності.

2. Самореклама – самопросування (self-promotion) людиною своєї компетентності дає влада експерта.

3. Залякування (intimidation) – демонстрація сили зобов'язує інших підпорядкуватися, а отже, досягається влада страху.

4. Пояснення прикладом (exemplification) – демонстрація духовної вищості, а отже, досягається влада наставника.

5. Моління (supplication) – демонстрація слабкості дає владу співпереживання [3].

Таким чином, на основі аналізу різних наукових поглядів нами сформульоване визначення самопрезентації фахівця музичного мистецтва – це ефектне представлення особистісно-професійних якостей, досвіду, досягнень, спрямоване на формування позитивного враження, інтересів, особистісних ідеалів, цінностей, переконань й інших компонентів професійної діяльності фахівця музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бусел, В. Т.** (Уклад. і ред.). (2004). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун».
2. **Гурнєєва, Н., Видра, О.** (2014) Самопрезентація як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. *Актуальні проблеми вищої педагогічної освіти*, № 117, С. 104–105.
3. **Гмиріна, С. В.** (2018). Розвиток харизматичних якостей соліста-вокаліста у процесі фахової підготовки. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, № 3. С. 110–115. <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/154>.
4. **Гребенюк, Н. Є.** (1999). Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: монографія. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського.
5. **Goffman, E.** (1959). *Presentation of Self in Everyday Life* Text. N. Y.: Doubleday Anchor.
6. **Дрожжина, Н. В.** (2019). Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика: навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради». Харків: Видавництво «Естет Принт». https://num.kharkiv.ua/share/books/підручник_Дрожжина_2020.pdf.
7. **Капустюк, О. М., Пастушенко, В. С.** (2005). Явище самопрезентації особистості та співвіднесення його із саморозкриттям. Бердянськ: БДПУ. http://www.bdpu.org/scientific_published/psychology_2_2005/4.
8. **Туровська, Л.В., Василькова, Л.М.** (Уклад.). (2008). Нові слова та значення: словник. Київ: Довіра.
9. **Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф. та ін.; Зязюн, І. А.** (Ред.). (2004). Педагогічна майстерність: підручник. (2-ге вид., допов. і перероб.) Київ: Вища школа.
10. **Самая, Т. В.** (2012). Базові засади естрадного мистецтва. *Мистецтвознавчі записки*, Вип. 21, С. 219–227.
11. **Мельничук, О. С.** (Ред.). (1977). Словник іншомовних слів. Київ: Головна редакція УРЕ.
12. **Сюй, Вейвей.** (2021). Методичні засади формування виконавської стабільності магістрантів музичного мистецтва у процесі вокального навчання. (Автореферат дисертації). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.
13. **Хмелюк, Р. И., Кузнецова, Е. А.** (2003). Самопрезентація як психолого педагогічна проблема. *Педагогіка вищої школи*, Вип. 1, С. 49–55.
14. **Шевчук, С. В., Клименко, І. В.** (2011). Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. (2-ге вид., виправ. і доповн.). Київ: Алерта.

REFERENCES

1. **Busel, V. T.** (Compiler and ed.). (2004). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF "Perun". [in Ukrainian]
2. **Hurnieieva, N., Vydra, O.** (2014) *Samoprezentatsiia yak komponent profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia tekhnolohii* [Self-presentation as a component of professional training of a future technology teacher]. *Aktualni problemy vyshchoi pedahohichnoi osvity* [Actual problems of higher pedagogical education], № 117, pp. 104–105. [in Ukrainian]
3. **Hmyryna, S. V.** (2018). *Rozvytok kharyzmatychnykh yakosteï solista-vokalista u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Development of charismatic qualities of a soloist-vocalist in the process of professional training]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi* [Musical art in

educational discourse], № 3, pp. 110–115. <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/154> [in Ukrainian]

4. **Hrebeniuk, N. Ye.** (1999). Vokalno-vykonavska tvorchist: psykholoho-pedahohichni ta mystetstvoznavchyi aspekty [Vocal and performing creativity: psychological-pedagogical and art history aspects]. Kyiv: NMAU named after P. I. Tchaikovsky. [in Ukrainian]

5. **Goffman, E.** (1959). *Presentation of Self in Everyday Life*. Text. N. Y.: Doubleday Anchor. [in English]

6. **Drozhdzhyna, N. V.** (2019). Vokalne mystetstvo estrady: istoriia, teoriia, praktyka [Pop vocal art: history, theory, practice]. Kharkiv: Estet Print Publishing House. https://num.kharkiv.ua/share/books/підручник_Дрожжина_2020.pdf [in Ukrainian]

7. **Kapustiuk, O. M., Pastushenko, V. S.** (2005). Yavyshche samoprezentatsii osobystosti ta spivvidnesennia yoho iz samorozkryttiam [The phenomenon of self-presentation of an individual and its correlation with self-disclosure]. Berdyansk: BDPU. http://www.bdpu.org/scientific_published/psychology_2_2005/4 [in Ukrainian]

8. **Turovska, L.V., Vasylova, L.M.** (Compilers). (2008). *Novi slova ta znachennia* [New words and meanings]. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian]

9. **Ziazun, I. A., Kramushchenko, L. V., Kryvonos, I. F. ta in.; Ziazun, I. A.** (Ed.). (2004). *Pedahohichna maisternist* [Pedagogical skill]. (2nd ed., additions and revisions.) Kyiv: Higher School. [in Ukrainian]

10. **Samaia, T. V.** (2012). Bazovi zasady estradnoho mystetstva [Basic principles of pop art]. *Mystetstvoznavchi zapysky* [Art history notes], Vol. 21, pp. 219–227. [in Ukrainian]

11. **Melnychuk, O. S.** (Ed.). (1977). *Slovyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Main editorial office of URE. [in Ukrainian]

12. **Siui, Veivei.** (2021). *Metodychni zasady formuvannia vykonavskoi stabilnosti mahistrantiv muzychnoho mystetstva u protsesi vokalnoho navchannia* [Methodical principles of formation of performance stability of master's students of musical art in the process of vocal training]. (Dissertation abstract). National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Kyiv. [in Ukrainian]

13. **Khmeliuk, R. Y., Kuznetsova, E. A.** (2003). *Samoprezentatsiia kak psykholoho-pedahohicheskaia problema* [Self-presentation as a psychological and pedagogical problem]. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy], Vol. 1, pp. 49–55. [in Ukrainian]

14. **Shevchuk, S. V., Klymenko, I. V.** (2011). *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam* [Ukrainian language by professional direction]. (2nd ed., corrections and additions). Kyiv: Alerta. [in Ukrainian]